

10. MEDNARODNA KONFERENCA O ZMANJŠEVANJU ŠKODE, POVEZANE Z UŽIVANJEM DROG

Letošnja, že deseta mednarodna konferenca o zmanjševanju škode je potekala v Ženevi. Konferenco organizira mednarodno združenje za zmanjševanje škode IHRA s sedežem v Liverpoolu v Veliki Britaniji. Na povabilo nizozemske organizacije LSD (nacionalna organizacija uživalcev drog) sem se je prvič udeležila tudi sama in na njej skupaj s Theom van Damom, koordinatorjem omenjene organizacije, tudi aktivno sodelovala s prispevkom o sodelovanju med Nizozemsko in Slovenijo na področju spodbujanja samoorganiziranja uživalcev drog.

Konferenca se je udeležilo več kot 600 udeležencev iz vsega sveta in več kot polovica je tudi aktivno sodelovala z govornimi prispevki, na okroglih mizah, s posterji in drugače. Pet dni so potekale predstavitve praks, raziskav, politik in evalvacij. Fizično ni bilo mogoče prisostvovati vsemu dogajanju in temam, ki so se delile na različna področja ter bila urejena v vsebinske sklope. Ob upoštevanju političnih, geografskih in kulturnih različnosti so bili skozi optiko zmanjševanja škode predstavljeni različni medicinski, socialni, politični, pravni in ekonomski vidiki uživanja dovoljenih in nedovoljenih drog. Teme so obsegale preventivo, politike in prakse zmanjševanja škode, promocijo javnega zdravja, prenosljive bolezni in predoziranja, vprašanja drog in spolnosti, lokalno in mednarodno povezovanje organizacij in posameznikov, »cost effectiveness« zmanjševanja škode, metadonsko substitucijsko zdravljenje, uživanje drog v zaporih, sodobne trende v uživanju drog, nekatere oblike obravnave odvisnosti, pri čemer sta imela poleg številnih strokovnjakov pomembno mesto perspektiva in pogled ljudi, ki droge uživajo.

Fleksibilnost koncepta zmanjševanja škode omogoča številne interpretacije tega

prijema pri obravnavi drog in lahko pomeni na eni strani uvajanje različnih ukrepov, ki pomagajo uživalcem drog preživetje, na drugi strani pa je lahko zmanjševanje škode ideja politike do drog na globalnem in lokalnem nivoju. Sicer ne gre za dve, na nasprotna bregova segajoči interpretaciji, prej gre za različnost kontekstov, v katerih se interpretira en sam način. Distribucija in izmenjava igel in brizg je lahko metoda zmanjševanja okužb z virusom HIV in drugih s krvjo prenosljivih bolezni in omogoča večje nadzorovanje epidemij. Možnost substitucijskega zdravljenja lahko omogoči ljudem, ki uživajo droge, večjo dostopnost socialnih in zdravstvenih služb. Govor o pravicah uživalcev do različnih storitev in ukrepov pa pripelje koncept zmanjševanja škode v sfero političnega in etičnega. Varnejši prostori, kjer ni več najpomembnejša zahteva, da se preneha uživati droge, ampak je na prvem mestu vprašanje človekovih pravic in posameznikov boljši socialni in zdravstveni položaj, dajejo možnost, da se uporabniki organizirajo in bolje artikulirajo svoj položaj. Tako zagovor pravic uporabnikov načne družbeno, etično in moralno dilemo fenomena.

Na tako velikih konferencah, kjer se sreča veliko ljudi in je program zelo obsežen, kot je bil tokrat v Ženevi, je težko poglobljeno in natančno zasledovati odgovore na vsa vprašanja. Do veliko večjega izraza pa pridejo številčnost idej, praktičnih rešitev, teoretskih konceptov in argumentov za nekaj, kar ima skupen imenovalac v zmanjševanju škode. Na mednarodnih dogodkih, kot je bila ta konferenca, tudi jasneje izstopijo razlike, ki so povezane z družbenimi in političnimi razmerami. Upošteva se različne pogoje in razmere nas ne more več čuditi, zakaj ima koncept zmanjševanja

škode tako različne oblike. Še posebej, če upoštevamo pragmatično naravo tega koncepta. Tako smo lahko na eni strani slišali, kako si v Rusiji prizadevajo za vzpostavitev izmenjave igel in brizg in se pri tem ne srečujejo le z dejstvom, da je posredovaje pribora nedovoljeno, ampak tudi z velikim pomanjkanjem sredstev, medtem ko se v Franciji vodijo akcije za legalizacijo drog. Medtem ko na Baliju policija fizično maltretira in nemalokrat tudi likvidira ne le uživalce drog, ampak tudi terenske delavce, ki z njimi delajo, policisti na Nizozemskem uživalcem, ki so bili nekaj ur priprti v zaporu, ob odhodu izročijo sterilni pribor za injiciranje. In spet, medtem ko se v nekaterih državah, zlasti v Srednji in Vzhodni Evropi, skoraj celotna dejavnost zmanjševanja škode opira na nevladne organizacije in prostovoljce, ki izgorevajo pri delu, spet druge države, zlasti zahodnoevropske, programe zmanjševanja škode urejajo sistemsko in v okviru lokalnih in nacionalnih programov, ki jih finančno podpira država. Medtem ko se v Južni Ameriki največ uživa kokain, čemur je potrebno prilagoditi tudi oblike zmanjševanja škode, pa se predvsem v azijskem svetu uživa zlasti opiate, kar spet zahteva razvoj drugačnih služb in storitev. V Braziliji so npr. odkrili, da je potem, ko je narasla uporaba cracka, odstotek izmenjanih igel rapidno padel, na ulicah je bilo več nasilja in opravljanje terenskega dela ni bilo več varno.

Z naštevanjem razlik ne želim le opozoriti nanje. Smisel v upoštevanju teh razlik vidim, ko gre za izmenjavo izkušenj in znanja, kot je opozoril kanadski uživalec: »Če bi v Montrealu upoštevali rezultate, ki smo jih v Torontu pridobili pri delu z mladoletnimi uživalci kokaina, potem bi lahko hitreje in uspešneje načrtovali delo, ko se je problem pojavil pri njih.« Pri upoštevanju razlik moramo upoštevati tudi vzroke in razloge za njihov obstoj, ki so tako kulturni kot politični. Zlasti ko gre za načrtovanje politik do drog, se ne moremo izogniti dejstvu, da se droge ne ozirajo na državne, nacionalne in politične meje in da trgovina z drogo dela iz sveta »majhno vas«. Dosedanja, pretežno represivni prijem pri obravnavi drog ni bil le neuspešen pri ravnanju,

rezultat take politike je bil tudi poglobljanje razlik med revnimi državami, kjer so praviloma pridelovali droge, in bogatimi državami, ki so lahko pod parolo boja proti drogam vodile rasistične in diskriminatorne politike. Na sami konferenci je na to dejstvo opozoril govorec iz Bolivije. Zmanjševanje škode je koncept, ki prav zaradi svoje pragmatične narave upošteva raznolikost okolij in individualnost posameznika in je zato lahko uspešen in inovativen.

Zmanjševanje škode pa ima lahko tudi svojo kritiko; na konferenci je bilo več udeležencev, ki so poudarili, da lahko nekatere tehnike zmanjševanja škode, npr. izmenjava igel, izzvenijo v mehanicistično intervencijo. V nedogled ponavljan argument v prid programom zmanjševanja škode, da z njimi krotimo širjenje nalezljivih bolezni, je sicer sprejemljiva, hitro razumljiva in dovolj enostavna razlaga, vendar se lahko sprevrže v svoje nasprotje in samim uživalcem naredi še več škode, saj lahko postanejo v očeh javnosti neskončen izvor bolezni in vsega slabega. Kritika, ki želi opozoriti na sprenevedanje v odnosu do drog, vidi ta prijem kot blažilec škode, ki je dejansko povzročena z vojno proti drogam, in razume zmanjševanje škode kot strategijo, ki naj bi tej vojni dala bolj human videz. Tako kritiko je zagovarjal Robert Haemmig iz Švice, ki pravi, da ostaja petnajst let po tistem, ko se je v osemdesetih zmanjševanje škode razvilo kot odgovor na prohibicionistično politiko in škodo, ki jo je uživalcem in njihovim družinam povzročala taka politika, in po tem, ko je postalo zmanjševanje škode integrirano v nacionalne politike do drog, sama norost prohibicionistične politike nespremenjena. Če konfrontiramo ideje pionirjev zmanjševanja škode s politično sprejetimi koncepti tega pristopa, se soočimo s popolnoma različnim odnosom. Medtem ko je bila originalna ideja kritika sistema, antiprohibicionizem, sprejemanje uživalcev drog in javno zdravje, je cilj današnjega političnega koncepta zmanjševanja škode v ohranitvi sistema, podpori prohibiciji, pedagoškem odnosu do uživalcev drog in javnem redu. Če je bila v osnovi zamisel zmanjševanja škode orientirana na uporabnika, je danes orientirana na institucije.

Zato je še toliko bolj pomembno, da se različna uporabniška gibanja in uporabniške organizacije povezujejo, in tiste, ki že obstajajo, pomagajo novim skupinam, da se vzpostavijo in preživijo. Na konferenci je bil en večer rezerviran za sestanek mednarodne mreže uporabniških organizacij, na katerem se je izkazalo, da so v organizacijskem odboru konference »zaradi olajšanja dela« dva predstavnika uporabniških organizacij, ki naj bi sodelovala pri programu naslednje konference, kar »določili« in niso dali priložnosti mreži uživalskih organizacij, da bi svoje predstavnike demokratično izvolila. To se je potem uredilo. Sicer pa so imeli uživalci drog v okviru konference na voljo precej časa in prostora. Zame je bilo odkritje, da v Kanadi delujejo dobro organizirane uporabniške organizacije, ki imajo tudi pomembno mednarodno vlogo. Tudi v Avstraliji obstaja tradicija združevanja, trenutno pa se soočajo s krizo, ki je posledica večje represije. V Evropi so poleg nizozemskih in angleških uporabniških organizacij zelo aktivni tudi v Franciji, na Danskem in v Nemčiji. Nekakšna rdeča nit teh različnih organizacij je, da so vse angažirane na področju zmanjševanja škode, ki jim očitno daje dobro izhodišče za aktivistično delo.

Naslednja konferenca, enajsta po vrsti, bo prihodnje leto na britanskem otoku Jerseyu in bo potekala od 9. do 13. aprila 2000. Na propagandnih mapah, ki vabijo k udeležbi na naslednjo konferenco, je bil tudi naslov ustrezne strani na internetu: <www.jersey2000.co.je>.

Ena od misli, ki so bile izražene prvi dan konference, je bila, da je v svetu vedno več migracij prebivalstva, tako prostovoljnih kot prisilnih, slabšanje življenjskih pogojev in revščina nekaterih skupin ljudi se večata in med temi ljudmi jih je veliko, ki so kot uživalci drog (legalnih in ilegalnih) izpostavljeni še večjim pritiskom in tveganjam. Na neki način je ta misel doživela epilog zadnji dan konference, ki je bil zaznamovan s pričetkom NATO-vega bombardiranja Srbije, kar je čez noč sprožilo val beguncev, ki so v trenutku ostali brez vsega. Vprašanje uživanja drog v vojni je tema, na katero na deseti mednarodni kon-

ferenci o drogah nihče ni računal in se nanjo pripravil.

Vera Grebenc

11. SLOVENSKO

11.1. KONFERENCA O ZMANJŠEVANJU ŠKODE

Prvič, kdaj tako morda so se še ostala zanje, in slovenski slovenskega naroda, ki so bili na razpisnem listu svoje življenjske lastnice in tudi »vsega« v tem, ker drugega niso mogli imeti. Neko človek pač mora živeti in preživeti svoje življenje. In to so imeli svoj mir svoj taktik, ko so si pripravljali to v živo spustiti opojno tekočino in za kratke čas postavili vse krivice, strahove in nevarnosti v svojem kratkem življenju. Ne tako domače so se počutili v tih gostovih, ki so bili pravo nasprotje nekaterim razkošnim ljudem, kjer so živeli prej in se sedaj občutno vračali tja, kjer tam niso bili več zahtevali zaradi strahov, ki so jo naredili domov, in zaradi bolečin, ki je zaradi globoke razpoko med generacijami. To, med njimi, sem se učil prvih korakov dela z nevarnimi, odvisnimi od drog.

Spominjam se kar nekaj tiskanih bukletov, v katerih sem bil sprva v letu 1991 le naziv opazovalec, ki ni mogel verjeti svojim očem in ušesom, ki ni mogel dojeti, kako lahko lahko pride človek in tudi ljubeznivi ajega, ki dopustijo, da njihov sorodnik, sočlovek, prijatelj, otrok konča v taki bolni. In ljudje na cesti so bili brezbratni. Šarli otroka odvisnega od drog, se niso mogli odpraviti, kajti to je bil tudi zanje veliki prepad, ki je lahko imel velike posledice na dolga leta. Tudi pa, ki niso imeli nobenih razmer v družini, so nekako svoboda gledali one tamo. Tudi nekako »ste si pač sami krivi, če imate takega otroka, kaj ste pa delali, več bi naredili zanj, pa ne bi bil narkoman. Pogledajte našega, ki študira in je pričen.« Tudi ti so prišli pozneje v naše prostora, kjer smo delali prve korake na področju metadonskega programa v Sloveniji. Tudi so ubolneli, a so bili še na drugi strani reze, kjer so se pridružili staršem, ki so z veliko bolečino sprejemali bolezen svojih otrok.